

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ Razvoj medija: Letargija domaćih institucija
- ◆ Monitoring: Dnevnik Erotel-a
- ◆ Medijska slika Kosova danas: Potpuna obnova medija na albanskom
- ◆ Federalna RTV: Od zakona do dobrog programa
- ◆ Etika i kultura komuniciranja (1)
- ◆ Oko monitora
- ◆ Vijesti

Novosti o medijima

◆ Novinarstvo i demokratija ◆ Mediji u tranziciji

Svake druge sedmice priprema
agencija SAFAX, Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

Broj 39, Serija I

Sarajevo, 23. avgust 1999.

R a z v o j m e d i j a

Letargija domaćih institucija

Uvećava se broj međunarodnih organizacija koje pomažu i nadziru profesionalnu transformaciju medija u Bosni i Hercegovini. Uz Nezavisnu komisiju za medije (IMC), koja je praktički neka vrsta ministarstva za radio i televiziju, tu je još i Ured Visokog predstavnika u BiH (OHR) sa dva značajna resora – zamjenika za medije i odjeljenje za razvoj medija. Slično odjeljenje ima i OSCE, a gotovo svaka međunarodna organizacija zadužena za implementaciju Dejtonskog sporazuma ima bar jednog čovjeka zaduženog za bosanske medije. Da ne spominjemo desetinu drugih inostranih nevladinih institucija koje se bave promocijom ljudskih prava i zaštitom novinarskih sloboda i koje redovito monitorišu sve što se dešava na ovdašnjoj medijskoj sceni. Jedan od okruglih stolova Pakta za stabilnost u jugoistočnoj Evropi biće posvećen medijima.

Ovom spisku, bar kako je najavljeno, uskoro će se pridružiti i “specijalni pomoćnik za medije Ombudsmena Federacije BiH”

Sve bi bilo OK da tako veliki međunarodni interes za razvoj slobodnih i profesionalnih medija u Bosni i Hercegovini nije proizveo jedan apsurd – gotovo potpunu pasivnost domaćih medijskih faktora, počev od kantona, entiteta, pa do države i profesionalnih novinarskih udruženja. Vlasti u Federaciji BiH kao da su se pomirile sa tim da će im sto narednih godina međunarodna zajednica raditi na razvoju medija. Većina federalnih kantona ne zna šta da čini sa svojim zakonima o informisanju, da li da ih primjenjuje ili ne. Iz ministarstva za informacije Republike Srpske stižu samo protesti na odluke međunarodnih faktora. Na nivou države BiH ova tema ne postoji, jer to nije “državna nadležnost”. I novinarska udruženja, a ima ih pet u Bosni i Hercegovini, lagodno su prepustila Nezavisnoj komisiji za medije da jedina arbitrira šta je etički, a šta nije u bh radiju i televiziji.

Bez pretenzije na velike zaključke ovakvo ponašanje može biti posljedica već dobro znane letargije koja je uhvatila mnoge domaće faktore, koji su jedva dočekali da im, u odsustvu vlastite spremnosti za promjene, kormilo u potpunosti preuzmu stranci. A možda ni stranci nisu potpuno svjesni da njihova interventna funkcija u oblasti medija može postati uspješna samo ako lokalne vlasti, domaće novinarske organizacije i medijske institucije što prije preuzmu i svoj dio odgovornosti za razvoj medija. (Z.U.)

Monitoring: Dnevnik EROTEL - a

Regionalni i nacionalni pristup

Analitički centar Media Plana napravio je od 9.8. do 14.8. 1999. monitoring tv Dnevnika preduzeća Erotel koje već nekoliko mjeseci proizvodi vlastiti tv program. Smatramo da je uvid u žurnalistički najsloženiju i politički najinteresantniju emisiju Erotela izuzetno značajan, jer Erotel slovi kao televizijska stanica bh Hrvata. Namjera zaposlenih u ovoj kući (a vjerovatno i najvišeg vodstva vladajuće stranke bh Hrvata) je da sadašnja informativna redakcija Erotela postane jezgro informativnog programa budućeg kanala na hrvatskom jeziku federalne televizije. Zanimljivo je da Erotel, iako je aplicirao, još nije dobio dozvolu za emitovanje od strane Nezavisne komisije za medije (IMC). Kako nam je rečeno u IMC-u, iako Erotel proizvodi i vlastiti program, njihov slučaj se neće odvajati od procesa formiranja federalne televizije, jer dio sadašnjih frekvencija koje koristi Erotel treba da pripadne federalnoj televiziji. U Nezavisnoj komisiji smo takođe saznali da se oni izrazito protive Erotelovoj transmisiji Hrvatske televizije u BiH, što će definitivno morati prestati do 1. oktobra kada se očekuje konačno formiranje federalne televizije.

Glavna informativna emisija Erotela je Dnevnik u 19 sati koji u prosjeku traje između 20 i 25 minuta. Riječ je o klasičnoj formi ovakvog tipa emisija udomaćenju na našim prostorima po obrazcu – pregled najznačajnijih vijesti dana (lead), prilozi i izvještaji, agencijske vijesti, sport, vremenska prognoza. Bitna razlika u odnosu na većinu ostalih tv stanica je činjenica da je Erotelova informativna emisija fokusirana prvenstveno na zbivanja u mjestima gdje su Hrvati u većini, ili na one događaje koji se neposredno tiču Hrvata ili tzv. hrvatskog nacionalnog interesa. Zanimljivo je da Dnevnik ne sadrži vijesti iz svijeta, ne obrađuju se događaji u Republici Srpskoj, većem dijelu Federacije, pa čak ni u Republici Hrvatskoj. Razlog ovome je vjerovatno što neposredno nakon ove informativne emisije slijedi prenošenje Dnevnika Hrvatske televizije iz Zagreba, koji daje mnogo potpuniju

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**

Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

Kancelarija u Banja Luci – SOS – otvoreni telefon za novinare:
Grčka 41, Banja Luka
Tel/fax: 051 213 442

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo i Westminster Foundation for Democracy London domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

informativnu sliku na globalnom planu. Ipak, gledano izolovano, ovakav pristup smanjuje informativni rejting Erotela i Dnevnik svodi na svojevrsni vid "hercegovačke hronike".

Prvi sadržaj u Dnevniku je gotovo uvijek opširniji prilog o nekom problemu. 9.8. riječ je o izručenju Vinka Martinovića Štele u Hag. Novinar izvještač svoju priču kombinuje sa izjavama njegovog odvjetnika Šerića kao i pomoćnice ministra pravosuđa Hrvatske Snježane Bagić. Riječ je o dobro sklopljenom i informativnom prilogu. Već sutradan Erotel se na početku emisije bavi istraživačkim novinarstvom i, kako sam voditelj kaže, želi da rasvijetli malverzacije oko Narodne banke BiH. Međutim, novinar u prilogu nema ni jednog sagovornika već samo tekst (pokriven slikama Sarajeva) u kojem nudi uvezane informacije i činjenice oko zloupotreba u ovoj banci sa osvrtom na štetnost ove afere. 11.8. Dnevnik se značajnim dijelom bavi pomračenjem sunca, a 14.8., naprimjer, u vrhu dominiraju vjerske i svjetovne svečanosti u dijelovima BiH gdje su Hrvati u većini.

Dnevnik u pravilu sadrži i nekoliko agencijskih informacija pokrivenih telopima ili snimcima koji odgovaraju događaju. Emisija često sadrži i saopštenja koja se iščitavaju ispod telopa. Uvrštavanje ovakvih sadržaja nije popularno u modernom tv novinarstvu, ali je u BiH, zatrpanoj sročnim protestima raznih političkih faktora, ovo očigledno neizbježan sadržaj. Najobimniji dio emisije su izvještaji domicilnih ili ad hoc dopisnika iz određenih bh gradova. Riječ je o mjestima, ili temama, koji su neposredno vezani za život Hrvata. Tokom monitorisanog perioda zabilježeni su izvještaji iz Gruda, Širokog Brijega, Kreševa, Kiseljaka, Sarajeva, Mostara, Busovače, Bugojna...

Ono što je važno napomenuti, u monitorisanom periodu nije zabilježen ni jedan sadržaj koji bi mogao da vrijeđa nacionalna osjećanja drugih naroda u BiH ili koji tendenciozno prati određenu političku problematiku. Voditeljski pristup u emisiji je neutralan, a izvještaji dopisnika su informativni. Primjetno je i nastojanje da se čuju različita relevantna mišljenja. Tako je 9.8. objavljeno saopštenje udruženja ratnih veterana HVIDRA u kojem se protestuje zbog navodne namjere OHR-a da ukloni hrvatska obilježja iz Federacije. Dva dana kasnije obezbijedena je reakcija iz OHR-a. U telefonskoj izjavi portparol Sajmon Hejzlok je prezentirao stavove OHR-a o ovom problemu.

Zamjerka se može dati nekada neodmjerenoj dužini tema. Tako 11.8 gotovo pola emisije je posvećeno pomračenju sunca, a 14.8. otkrivanju spomenika hrvatskim mučenicima i otvaranju doma kulture u Širokom brijegu. Ova dva priloga su značajna i po tome što se u njima, kroz izbor izjava govornika, naglašeno veliča hrvatstvo i "hrvatsko mučeništvo". Otvaranje kina i doma kulture u Širokom brijegu je predsjednik tamošnjeg općinskog vijeća prikazao čak kao pobjedu "sputane hrvatske kulture" i mogućnost da se "slobodno diše na slobodnom hrvatskom prostoru".

Uvidom u Dnevnik Erotela uočava se napor uposlenika da izgrade profesionalnu i tehnički dopadljivu emisiju. Tehničke greške nisu uočene, a i fonske mogućnosti većine novinara su zadovoljavajuće. Međutim, ozbiljna zamjerka se može uputiti na suženom spektru novinarskog pokrivanja Erotela. Neprihvatljivo je da emisija koja se zove Dnevnik, pogotovo televizije koja želi da bude tv bh Hrvata, bude isključivo regionalno orjentisana. Takav pristup se može posmatrati kao nastojanje da se samo prate "hrvatski problemi", a sve ostalo ignoriše. Doduše, Dnevnik HRT-a iz Zagreba, koji odmah nakon emisije slijedi, ima ulogu dodatnog informatora, na šta redakcija Erotela očigledno tipuje. Međutim, ovakvo sužavanje vlastitih informativnih vidika sa stanovišta novinarske profesije je u najmanju ruku nejasno.

Medijska situacija na Kosovu se brzo mijenja. Zato smo zamolili našeg saradnika iz Prištine Šabana Hisenija da čitaoce *Novosti o medijima* obavijesti o najnovijim dešavanjima na medijskom planu Kosova.

Postupna obnova medija na albanskom

Prije rata na Kosovu su izlazili sljedeći listovi *Bujku* kao zamjena za zabranjenu *Rilindiju*, nezavisni dnevni list *Koha Ditore*, čiji je osnivač Veton Suroji, zatim takođe nezavisni dnevnik *Kosova Sot* (Kosovo danas) čiji je osnivač Ruždi Kedriju, kao i režimski (tadašnji) listovi *Jedinstvo* na srpskom i *Tan* na turskom. Radiotelevizijski program je u tom periodu izražavao poglede zvanične srpske politike i bio je kopija RTS-a.

Desetak i više dana prije NATO kampanje zabranjeno je izlaženje *Koha Ditore*, *Kosova Sot* i *Bujku* i na taj način Kosovo je, pored ofanzive etničkog čišćenja bilo obavijeno medijskim mrakom. Jedino je RTS i njeni punktovi na Kosovu veličala snagu jugoslavenske vojske i policije i krila od svog naroda pravu istinu (gorku i tešku) koja se odvijala na terenu, na štetu albanskog naroda.

Nakon povlačenja oružanih srpskih snaga sa Kosova i dolaska KFOR-a i ostalih međunarodnih institucija, stvoreni su normalni uslovi za ponovno pokretanje zabranjenih listova i RTV programa. *Koha Ditore* je počela da izlazi za izbjeglice u kampovima u Makedoniji i drugdje, kao i drugi uticajni list *Kosova Sot*. Sponzorisani prvih meseci, ova dva lista su djeljena besplatno da bi se kasnije prodavali po prihvatljivim cijenama. Najzad je, nakon desetak godina zabrane, počela da ponovo izlazi *Rilindija*, ali sada sa drugom političkom orijentacijom koja je bliža radikalnoj albanskoj struji.

Na Kosovu se izdaje i dnevni list na albanskom *Ekspres* koji finansira Bujar Bukoši, sredstvima, koja su prikupljana godinama od strane Rugovine vlade u egzilu. U Prištini i drugim mjestima Kosova može se kupiti i dnevni list *Bota Sot* (Svijet danas), čija je centrala u Švajcarskoj i izražava radikalnije poglede.

U Prištini je nakon dolaska međunarodnih snaga počela sa radom i poluprivatna radio stanica Radio 21, koja emituje cjelodnevni program na albanskom i engleskom jeziku i emisije BBC i Glasa Amerike na albanskom. Pokretanje ove radiostanice pomogla je Britanska vlada, a u njenom sastavu su bivši radnici Radio Prištine. Direktor je Aferdita Saračini – Keljmendi.

Pod nadzorom međunarodnih administrativaca, nakon više javnih protesta radnika RTV Prištine, koji su istjerani iz ove institucije 5. jula 1999. godine, počelo je emitovanje programa na Radio Prištini. Međutim, nisu se ispunila očekivanja bivših radnika da će se svi vratiti na svoja radna mesta, niti je obim programa zadovoljavajući. Nadležni iz međunarodne zajednice odlučili su, naime, da se za početak počne sa radio programom u trajanju od po sat dnevno na albanskom, srpskom i turskom jeziku, dok je broj radnika ograničen (po 10-20 za svaku redakciju). Nakon reagovanja bivših radnika RTP i preuzimanja medija od strane OSCE, bilo je javnih obećanja ove organizacije – putem saopštenja za javnost – da će se obim programa proširiti, da će se povećati broj vraćenih radnika u njihovu instituciju i da će ova organizacija preuzeti brigu za socijalnu i penzionu sigurnost radnika, koji nisu u stanju da rade ili ne ispunjavaju uslove za penzionisanje.

TV Priština još nije krenula sa radom, ali će, prema nekim indicijama i to biti moguće - u početku sa dvosatnim satelitskim programom, a nakon osposobljavanja uništene tehnike i repetitora i sa vlastitim programom. Proradile su i lokalne radio stanice u Uroševcu, Prizrenu, Đakovici, Gnjilanu i u Kosovskoj Mitrovici.

Na Kosovu nema štampe na srpskom i drugim nealbanskim jezicima. Međunarodni administrativci – UNMIK i OSCE pokrenuli su i svoj radio program na FM, na albanskom, srpskom i engleskom jeziku.

Pored spomenutih medija treba reći da se na FM može čuti stanica “Kosova e Ljir” (Slobodno Kosovo), koju je svojevremeno pokrenula OVK – UČK (Šaban Hiseni)

Kontakti za dva najuticajnija dnevna lista na Kosovu:

Koha Ditore - dnevni list – izdavač Veton Suroji, glavni urednik Beton Hadži
Tel 038 22 432, 28 488, 24 655, 26 –480; fax 038 25 540.
e-mail: redaksia@kohaditore.com

Kosova Sot – Izdavač Ruždi Kadriu, glavni urednik Ibrahim Redžepi
tel. redakcija ++ 381 38 525 049. Redakcija u Skoplju ++ 389 91 600019

F e d e r a l n a R T V

Od zakona do dobrog programa

Jedno od spornih pitanja, koje je dugo odlagalo donošenje zakona o radio – televiziji Federacije BiH, bilo je kako osigurati ravnopravnost hrvatskog i bosanskog jezika i kako uopšte garantovati prisustvo interesa konstitutivnih naroda u Federaciji u programu. Sada, kada je zakon konačno usvojen (nametnut od strane OHR-a), medijski stručnjaci treba da zakonske odredbe pretvore u kvalitetne, rado slušane i gledane emisije. Od spremnosti stručnih ljudi, koje neće ometati politika i njeni unutrašnji rtv zastupnici, zavisice hoće li se od zahtjevnih zakonskih obaveza moći napraviti dobar program.

Privremeni zakonodavac, OHR, naložio je u zakonu da je RTV FBiH dužna osigurati “visoko kvalitetan, raznovrstan i izbalansiran program za konstitutivne narode zajedno sa ostalima, kao i građane BiH... uključujući konkretan udio posebnih programskih sadržaja za manjinske grupe”. Ova obaveza znači da će RTV FBiH morati uspostaviti potpuno novu, originalnu unutrašnju organizaciju, istražiti nove izvore informacija, uspostaviti saradnju sa drugim producentima kućama, te izmijeniti unutrašnju kadrovsku strukturu. Unošenje odrednica “ostali” i “građani BiH” eliminiše bilo kakvu pomisao da nova rtv može biti ekskluzivno bošnjačka ili hrvatska. Naravno, tek treba razjasniti da li se pod pojmom “ostali” podrazumijevaju i Srbi iz Federacije, ili se oni tretiraju pod terminom “manjinske grupe”. Slijedeći duh zakona mi smatramo da Srbi iz Federacije spadaju u “ostale”, što znači da će i njihova kultura, tradicija, pa i interesi koje ostvaruju u Federaciji BiH, morati postati dio “balansa” o kome govori zakon. Na ovaj način, pojam “razne manjinske grupe”, kao što je u svijetu praksa, gubi ekskluzivno etničko značenje.

Ipak obaveza da jedan od dva predviđena kanala za radio odnosno tv, “u pravilu koristi hrvatski, a drugi, u pravilu, bosanski jezik” upućuje na dejtonsku realnost. Sva je sreća što ljudi koji žive u Federaciji BiH, uostalom kao i u cijeloj Bosni i Hercegovini, bez problema razumiju sve jezike koji se u njoj govore.

Pitanje je da li će i kada federalna rtv moći da popuni dva predviđena kanala sa atraktivnim programom, posebno produkcije iz Federacije (najmanje jedna četvrtina), što joj

je u obavezi kao javnoj radio televiziji. Zakon je rekao da na dva kanala moraju biti komplementarni programi, koji proširuju programsku ponudu, znači programi različitog žanra i sadržaja. Dobri tumači zakona brzo će izvući zaključak da se vrijeme neće moći popunjavati reprizama emisija koje su već emitovane na jednom od kanala (što je uobičajena praksa u nerazvijenim televizijama), niti bi se mogao isti program emitovati na oba kanala samo na dva različita lokalna jezika. Možda će tzv. hrvatska komponenta ove rtv željeti da u kanal sa “pretežno hrvatskim jezikom” uvede nešto više programa HTV iz Zagreba, a bošnjačka iz tzv. bošnjačkih kantona, ali to je tema sama za sebe.

U nastojanju za nacionalno – jezičkim ekskluzivitetom kanala, oni koji su to tražili, sada su dobili gotovo neostvarivu obavezu – da dnevno emituju dvadeset ili više sati programa za koji je potrebno mnogo više novca nego što je moguće namaći kroz pretplatu, reklame ili dotacije iz budžeta.

E t i k a i k u l t u r a k o m u n i c i r a n j a (1)

Medijske novosti će u narednim brojevima objaviti veći broj tekstova o etici i kulturi komuniciranja iz pera poznatih svjetskih autora, kao i stručnjaka koji dobro poznaju medijske prilike u zemljama tranzicije i jugoistočne Evrope. Nastojaćemo da donesemo veći broj praktičnih primjera kršenja etičkih normi i kodeksa i ragovanja na njih. Sve što objavimo poslužiće za vježbe studentima koji pohađaju Školu novinarstva Media plana u Sarajevu.

Danas počinjemo sa temom “Kako su nastajali kodeksi – etička pravila profesije”. To je ustvari jedan od uvodnih tekstova iz instruktivne knjige “Etika novinarstva”, autora Dr. Stjepana Malovića, Dr Sherry Ricchiardi i Gordane Vilović (biblioteka Press/Izvori, Zagreb 1998). Autori su poznati novinari i medijski stručnjaci, a većina primjera koje knjiga obrađuje analizirani su na novinarskim radionicama Hrvatskog novinarskog društva.

Kako su nastajali kodeksi

Etička pravila profesije

Suočavajući se stalno i sve izrazitije s etičkim dvojama u svome radu, novinari su poput ostalih profesija počeli pisati neka opća pravila kojih su se željeli pridržavati u obavljanju profesionalnih zadataka.

Praksa je bila nesmiljena i donosila je kadšto porazne rezultate. Profesija je morala naći odgovore na očita pitanja i dvojbe. Brojna strukovna udruženja vrlo su često najveći dio svoje djelatnosti posvećivali upravo etičkim pitanjima kao bitnom problemu medijske profesije.

I medijski teoretičari pozabavili su se upravo tim karakteristikama novinarstva. Masovni mediji su proizvod, nalaze se na tržištu koje ih potvrđuje ili odbacuje, a istodobno se pred profesiju postavljaju visoki standardi s kojima se ostale profesije ne susreću na taj način.

“Novinari su u procijepu: u novinama rade za plaću, a proizvod ne ovisi o njima, već o nakladnicima. Ali novinari nisu radnici poput onih u tvornici obuće, oni snose odgovornost za svoj proizvod koji mora biti usklađen s etičkim standardima profesije, što proizvođača cipela ne brine”, piše francuski teoretičar masovnih medija Pierre Sorlin. Nije on jedini koji se pozabavio dvojnostima medijske profesije. I nije samo tržište činilac koji može negativno utjecati na medije. Jay G. Blumer u članku objavljenom u zborniku *Mas Media and Society* ističe kako “dualitet novinarske profesije, koja je u potpunosti izložena utjecaju tržišta a ravna se prema strogim etičkim i moralnim postavkama koje se nalaze u kodeksu novinarske

profesije, nije jedina specifičnost. Ne utječu samo zakoni tržišta na novinare, već i političari i drugi moćnici koji 'žele prodati svoje ideje'".

Novi element koji Blumer unosi, hrvatski novinari i te kako osjećaju na svojoj koži: političari i ostali moćnici izravno ili neizravno utječu na masovne medije te određuju pravila igre za koje u konačnici odgovornost ipak snose novinari.

Iskustva rada u kontroliranim medijima vrlo su gorka i vrlo rječito mogu potvrditi Blumerove teze. Od telefonskih poziva kojima se određuje što će objaviti i kako, do odluka o sudbini pojedinih listova ili radio i TV postaja.

Novinari po prirodi svoje profesije žele izvjestiti javnost o tome šta se zaista događa, upozoriti na nepravilnosti kako bi se uklonile, prozvati one koji rade protiv opće dobrobiti...

Političarima, dakako to ne odgovara: oni žele poslušno novinarstvo, glasnogovornike umjesto izvjestitelja, promicatelje svojih političkih opredjeljenja umjesto objektivnih analitičara političke scene...

"Postoji stalni potencijalni konflikt između medija i onih koji imaju političku i gospodarsku moć", kaže jedan od najuglednijih svjetskih teoretičara masovnih komunikacija i profesor na Amsterdamskom sveučilištu Denis McQuail u članku "Mass Media in the Public Interest: Towards a Framework of Norms for Media Performance". Dakle, trebalo je definirati neka jasna, prepoznatljiva etička načela koja će novinarima biti pomoć u radu i brana svih vanjskih pritisaka kojima bi se novinare natjeralo da rade ono što u biti nije njihov posao.

Šta je etika? Etika se definira kao pokušaj da se odredi šta je ispravno. A novinarska etika ili etika novinarstva?

"Novinarska etika... treba postaviti norme, smjernice, pravila i kodekse koji će voditi, ali ne i prisiljavati novinare kako bi bili humaniji", kažu američki teoretičari Hiebert, Ungurait i Bohn u zborniku *Mass Media VI*.

Već više puta spomenuti Dennis McQuail, profesor na Sveučilištu u Amsterdamu, jedan od najpoznatijih teoretičara masovne komunikacije, definirao je novinarsku etiku sljedećim odrednicama:

- istinitost i točnost
- nepristrasnost i poštenje
- poštovanje osobnosti i privatnosti
- neovisnost o pojedinim interesima
- odgovornost prema društvu i društvenim dobrima
- poštovanje zakona
- moral, pristojnost i dobar ukus

Novinarstvo je vrlo rano počelo primjenjivati određena etička pravila, kodekse koji služe novinarima kao smjernice u njihovom radu. Postoje razni oblici pisanih normi vladanja i poštovanja etičkih normi. Hrvatsko novinarsko društvo također ima svoj Kodeks, a postoji i Vijeće časti Hrvatskog novinarskog društva koje bi trebalo reagirati na svaku zlouporabu: Kodeks časti hrvatskih novinara u članku 16. kaže:

"Novinar treba štiti čovjekovu intimu od neopravdanog ili senzacionalističkog otkrivanja u javnosti. Posebna se pozornost i odgovornost zahtijeva kod izvještavanja o nesrećama, obiteljskim tragedijama, bolestima, djeci i malodobicima..."

Kako novinari sami definiraju svoja etička načela? A. M. Rosenthal, negdašnji izvršni urednik *The New York Times* decidirano je izrekao svoja etička uvjerenja kojih su se pridržavale generacije novinara toga uglednog dnevnog lista:

“Uvjeren sam da je dužnost svakog novinara i urednika da postigne što je moguće veći stupanj objektivnosti, iako znam da je posve objektivno novinarstvo nemoguće, jer svaki je tekst napisalo ljudsko biće.

Uvjeren sam da će novinar zaboraviti emocije onog trenutka kada sjedne za stroj i počne pisati svoj tekst bez obzira na to koliko je bio emotivno vezan uz temu.

Uvjeren sam da će osobna razmišljanja biti isključena prilikom pisanja novinarskih tekstova.

Uvjeren sam da ćemo izbjegavati pogrdne izraze baš kao i anonimne optužbe protiv pojedinaca ili ustanova.

Uvjeren sam da će svaka optužena osoba ili ustanova imati odmah pravo na odgovor.

Uvjeren sam da ne koristimo novine kako bismo pribili ljude na stup srama samo zato jer mi novinari posjedujemo takvu moć.

Uvjeren sam da prikazivanje obje strane nije puko izmotavanje, već srž odgovornog novinarstva.”

Na papiru, dakle normativno, stvari su manje-više jasne. Problemi nastaju kada trebamo profesionalno djelovati. Što prikazati, a što zadržati skriveno od javnosti? Ako mi nešto ne objavimo, a to učini konkurencija, jesmo li ispali etičke budale?

Ali, ono što novinari stalno moraju imati na umu jest jesu li svojim člankom, radijskom ili TV emisijom ugrozili nečija ljudska prava. Svaki novinar mora svakodnevno iznova preispitivati svoje djelovanje i na svakom primjeru iznova utvrđivati svoje etičke kriterije. Tako će se zlouporaba ljudskih prava i kršenje etičkih načela svesti na najmanju moguću mjeru. A preispitivanje vlastitih etičkih normi najbolje se može učiniti tako da se novinari upoznaju s praksom iz stranih medija te da analiziraju kako su kolege novinari poštovali etička pravila.

Kako novinari mogu odgovoriti ovim pritiscima? Je li uopće moguće odolijevati? Odgovore dobro znaju novinari koji žive u tom procijepu i moraju zadovoljiti s jedne strane zahtjeve svojih poslodavaca a s druge strane svoje profesionalne, etičke i moralne principe.

Postoji cijeli niz optužbi na račun novinara i novinarske profesije. Nerijetko su optuživani za senzacionalizam, nepoštovanje osobnosti i privatnosti, izazivanje netrpeljivosti, olako sramoćenje pojedinaca bez pravih dokaza, objavljivanje neprovjerenih informacija, lov za lakom nakladom bez obzira na istinitost informacija i sl. Pogotovo su mediji u Hrvatskoj bili optuživani da su izazivali i potpirivali nacionalnu i vjersku mržnju, pozivali na masakr, čak i genocid. Istodobno svjedoci smo da je novinarstvo profesija koja je savjest suvremenog društva, da su novinari ljudi koji se bore za istinu, koji upozoravaju na nepravilnosti, netoleranciju i kriminal.

O k o m o n i t o r a

Getoizacija između redova

U magazinu *Ljiljan* (br. 43, od 9 – 16. avgusta ove godine), objavljen je razgovor sa članom sarajevske grupe *Macbeth* (Igor Ražnatović, *alias* Hadži Hamza Ražnatović), koja je muzicirala povodom Klintonove posjete sarajevskoj Trećoj gimnaziji. To što je jedan mladi čovjek konvertit ne predstavlja nikakvu novost (sjetimo se Ket Stivensa, kasnije Jusuf Islam i drugih), ali je indikativan način na koji je ovaj prilog/razgovor redakcijski složen, a posebno iritira međunaslov: “**Volio bih da čitavo Sarajevo padne na sedždu**”. Sporanaslov je zapravo dio Ražnatovićeve izjave koja doslovno glasi: “Želio bih da se čitavo Sarajevo okrene na Allahovu stranu, da padne na sedždu (da klanja, op. Media Plan), jer je to ovaj

grad zaslužio, uz Allahovu pomoć.” Mlađani Ražnatović ne mora imati političkog sluha, ali je neshvatljivo da odgovorni u *Ljiljanu*, uključujući i novinarku koja je vodila razgovor (Jasmina Tabaković), nisu svjesni razornosti jedne tako plasirane izjave.

Netom po muziciranju, u svom nadahnutom govoru, predsjednik Klinton je ostao posebno upamćen po jednom detalju, gdje je ilustrujući nužnu polifoniju sarajevskih glasova, podsjetio kako je riječ o mjestu u kojem ljudi žive i rade zajedno, o “mjestu gdje muslimani, pravoslavni hrišćani, rimo-katolici i Jevreji slobodno se mole Bogu po sopstvenom izboru. To je Sarajevo o kojem želim da svijet zna.”

V i j e s t i

Političko oglašavanje na elektronskim medijima

Šef misije OSCE u BiH Robert Beri je početkom augusta objelodanio nacrt Stalnog izbornog zakona koji je sačinila grupa stranih i domaćih eksperata pod vodstvom međunarodne zajednice.

Poglavlje 17. nacrta reguliše i ponašanje medija tokom predizborne kampanje. Novost u odnosu na rješenje za prošle izbore je da je plaćeno političko oglašavanje dozvoljeno na privatnim elektronskim medijima, dok je i dalje zabranjeno na javnim medijima. Pravilo je očigledno izmjenjeno pod snažnim pritiskom lokalnih tv i radio stanica koji su sa ogorčenjem prošle godine primili odluku OSCE-a da ne mogu ubirati novac od političkog oglašavanja. Javni elektronski mediji su dužni da 45 dana pred izbore svim registrovanim partijama omoguće termine za svoje programsko predstavljanje.

Pisani mediji u ovom nacrtu nisu regulisani.

Link veza između RTV BiH i RTV Crne Gore ?

Generalni direktori RTV BiH i RTV Crne Gore Miro Purivatra i Goran Rakočević potpisali su protokol o linkovskom povezivanju Podgorice i Sarajeva. Linkovskom vezom biće osigurana permanentna komunikacija i razmjena programa, što će biti prvo obnavljanje veza ove vrste nakon raspada bivše Jugoslavije.

Izgradnjom ove veze, Podgorica će preko Sarajeva, kako kažu na RTV BiH, imati i direktnu linkovsku vezu sa Banja Lukom.

Međutim, direktor Srpske RTV Anđelko Kozomara je u izjavi za srpske medije rekao da ovakva veza treba da ide preko predajnika Leotar kod Trebinja, koji je u vlasništvu SRT-a, a da on ili neko drugi iz ove stanice nije konsultovan. Takođe je rekao kako njegova kuća neće prihvatiti ovakvo povezivanje, koje je po njemu “jeftino ubiranje političkih poena”.

Formiranje Javne RTV službe

Na press konferenciji održanoj u Sarajevu, 17. augusta, predstavnik OHR-ovog Odjela za medije Daniel De Luce je izjavio da Odluka Visokog predstavnika za BiH o rekonstruisanju Sistema javnog emitovanja predstavlja osnovu za uspostavljanje ustavnog rješenja za radio i televiziju na državnom nivou.

“Ranije stanje nije se moglo održati, odnosno kontrola nad vlastitim dijelom medijskog prostora, pa nije bilo drugog izbora nego nametnuti zakon kako bi se konačno uspostavio novi RTV sistem”, naglasio je na press konferenciji De Luce.

“U narednih nekoliko mjeseci može se očekivati signal federalnih televizijskih programa, dok će za uspostavu javnog RTV servisa Bosne i Hercegovine trebati više vremena”, naglasio je voditelj za medije OHR-a. Takođe je izjavio da se očekuju problemi od strane vodećih političkih partija u implementaciji ove odluke, ali da će nastaviti vršiti pritisak na njih kako bi ova odluka do kraja bila provedena. Po njegovim riječima, članovi Predsjedništva BiH su obećali skorbu listu sa imenima ljudi koji bi trebali biti imenovani u upravni odbor Javne RTV službe.

I s p r a v k a

Slon 24 sata uživo na Internetu

U prošlom broju Novosti o medijima, u okviru teksta “Elektronsko izdavaštvo u BiH”, objavljena je informacija da se na *web* stranici Radija Slon iz Tuzle, koji se reklamira kao prva stanica čiji se program uživo može pratiti na Internetu, nalazi samo telop ove radio stanice bez mogućnosti *on line* praćenja programa. No, ovaj podatak ne odgovara istini. Saradnik Media Plana, koji je radio na ovom tekstu, je raspolagao starom adresom Radija Slon, svojevremeno dobijenom upravo od ove radio stanice. Ta adresa je i dalje prisutna na net-u i odgovara pomenutom opisu. Međutim, Radio Slon posjeduje novu adresu www.slon.tuzla.net sa koje je moguće u potpunosti pratiti program ove radio stanice. Izvinjavamo se Radio Slonu zbog ove greške, a čitaocima pozivamo da posjete ovu nadasve zanimljivu internet stranicu.

Na pragu novog vijeka

←SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ←GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ←MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroljub Radojković (Beograd).